

ענפי המסחר והשירותים

מובילי כלכלת ישראל

ספטמבר 2005

אגף כלכלה

איגוד לשכות המסחר
ארגון העסקים של ישראל

מ ו א

ענפי המסחר והשירותים הפכו בעשור האחרון למנוף העיקרי של צמיחת המשק.

להתפתחות זו תרמו מספר גורמים: פתיחת המשק ליבוא והפיכתו לשחקן מרכזי בכפר הגלובלי, צמיחת שוק ההי-טק בישראל, שבחלקו עתיר שירותים וצמיחת ענף השירותים העסקיים.

מגמה זו של חיזוק מעמדם ותרומתם של ענפי המסחר והשירותים לצמיחת המשק, מאפיינת את כלכלות העולם המערבי כולו.

- בשנת 2004 תוצר הענף הסתכם ב- 63 אחוזים מכלל התוצר העסקי.
 - ענפי המסחר והשירותים מעסיקים כ- 64 אחוזים מהמועסקים במגזר העסקי.
 - בשנים 1995-2004 צמח תוצר ענפי המסחר והשירותים בשיעור מצטבר של כ- 45 אחוזים.
 - במחצית הראשונה של 2005 גדלו מספר משרות השכירים בענפי המסחר והשירותים בכ- 56 אלף משרות לעומת התקופה המקבילה אשתקד.
 - כיום מספר משרות השכיר עומד על כמיליון ומאה אלף משרות.
- החוברת שלפניכם, עבודת אגף הכלכלה באיגוד לשכות המסחר, סוקרת טווח רחב של מדדי פעילות כלכליים ועסקיים גם בהשוואה בינלאומית לאורך שנים. אני מקווה כי תמצאו עניין בחוברת זו, אשר בודאי תתרום להכרה טובה יותר של ענפי המסחר והשירותים וחשיבותם בפעילות המגזר העסקי ובצמיחת המשק.

בכבוד רב,

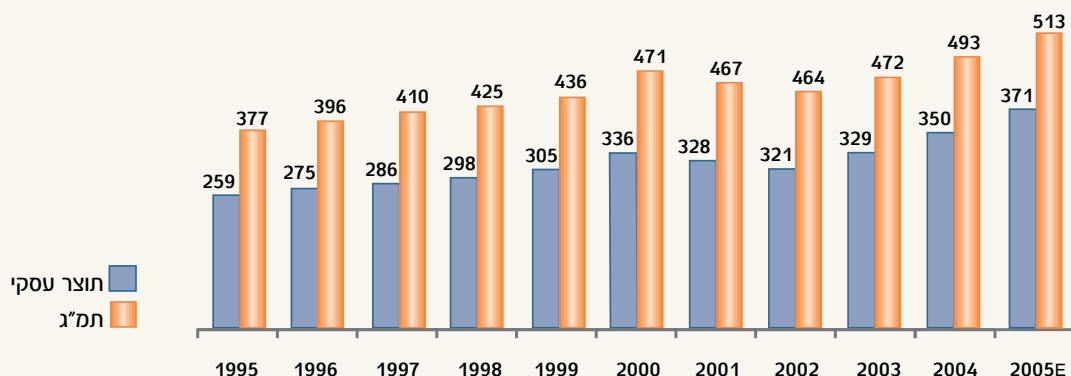

אוריאל לין
נשיא

תוכן עניינים

1 התוצר		עמוד מספר
התוצר	1	5
התמ"ג והתוצר העסקי	1.1	5
התוצר לנפש	1.2	6
התוצר העסקי בענפי המשק	1.3	6
2 פדיון		
פדיון	2	8
פדיון בענפי המשק	2.1	8
פדיון בענפי המסחר והשירותים	2.2	8
רשתות השיווק	2.3	9
3 תעסוקה		
תעסוקה	3	10
עוסקים	3.1	10
מועסקים	3.2	12
משרות שכיר	3.3	14
שכר	3.4	16
4 סחר חוץ		
סחר חוץ	4	17
יבוא סחורות ושירותים	4.1	17
יצוא סחורות ושירותים	4.2	20

1.1 התמ"ג והתוצר העסקי

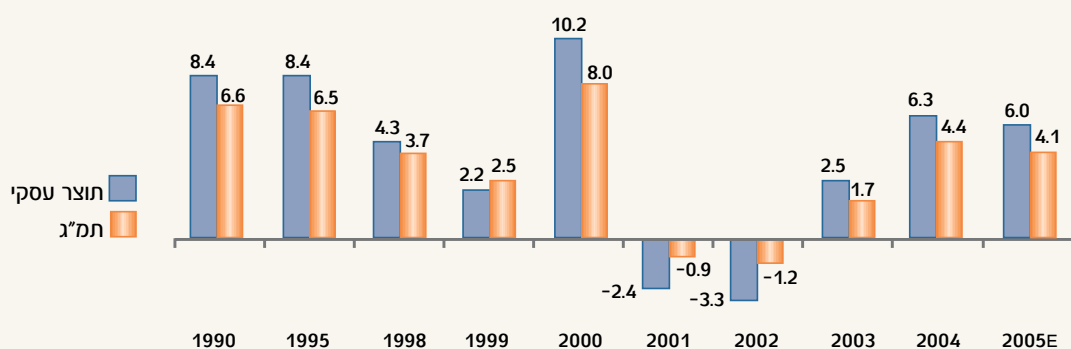
התמ"ג והתוצר העסקי 1995-2004 (מיליארד ₪, במחירי 2000)

משנת 1995 ועד שנת 1999, חלה האטה הדרגתית בקצב צמיחת התוצר - משיעור שנתי של 6.5 אחוזים (בשנת '95) לשיעור של 2.2 אחוזים בלבד (בשנת '99). בשנת 2000 נרשם גידול מואץ בשיעור של 8 אחוזים בתמ"ג, אולם בשנת 2001, כתוצאה מהמצב הביטחוני ומהמשבר העולמי בענף ההיי-טק, נכנס המשק למיתון עמוק ולצמיחה שלילית של 0.9 (-) אחוז. בשנת 2002 נמשך המצב הכלכלי הקשה, וכתוצאה ממנו רשם התוצר ירידה נוספת בשיעור של 1.2 אחוז, בעוד שהתוצר העסקי אף ירד בצורה חריפה יותר, בשיעור של 3.3 אחוזים.

תהליך ההתאוששות של כלכלת ישראל החל בשנת 2003, שעה שהתוצר עלה ב-1.7 אחוז, והתוצר העסקי צמח ב-2.5 אחוז והתחזק בשנת 2004 עם גידול בתוצר של 4.4 אחוזים וגידול של 6.3 אחוזים בתוצר העסקי.

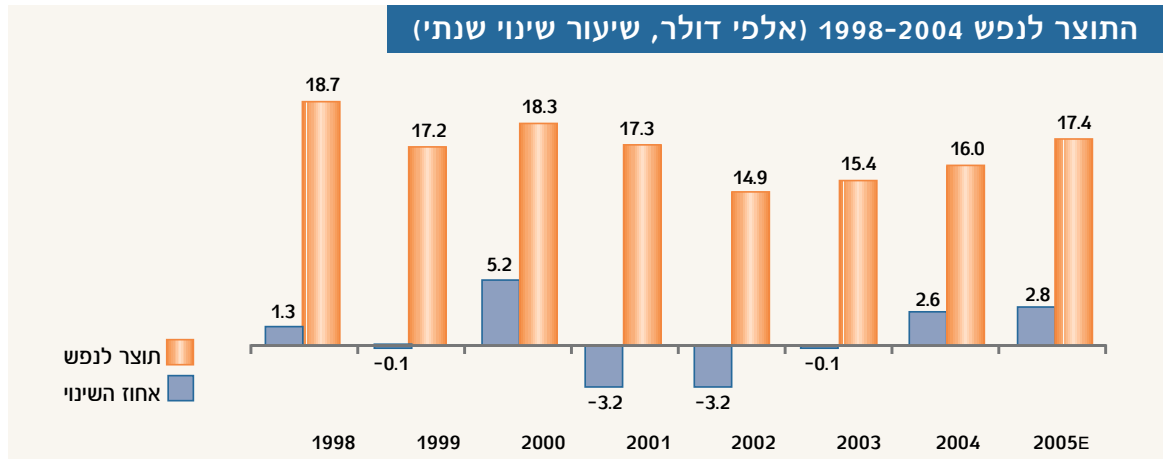
התמ"ג והתוצר העסקי 1990-2004 (שיעור גידול באחוזים)

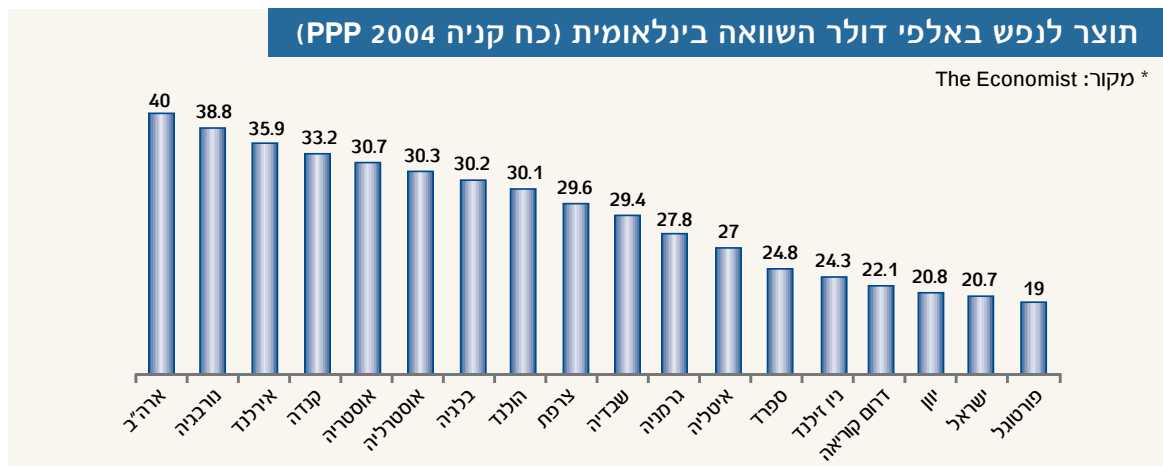
1.2 התוצר לנפש

התוצר לנפש משקף יותר מכל את יציבות הכלכלה, בעיקר בהשוואה בינלאומית, כאשר הוא מבטא את יכולת הצריכה של האוכלוסייה. בשנות המיתון (2001-2003) ספג המשק ירידה מצטברת של 6.5 אחוזים בתוצר לנפש. ירידה חדה זו באה לידי ביטוי בצמצום חד בהוצאות למשק הבית ובצריכה הפרטית.

בשנת 2004 חל שיפור משמעותי בתוצר לנפש והוא עלה בכ- 2.6 אחוזים.

אומנם הירידה בתוצר לנפש צומצמה בשנים 2003 ו- 2004, אולם, בהשוואה למדינות העולם, ישראל עדיין מדורגת במקום נמוך.

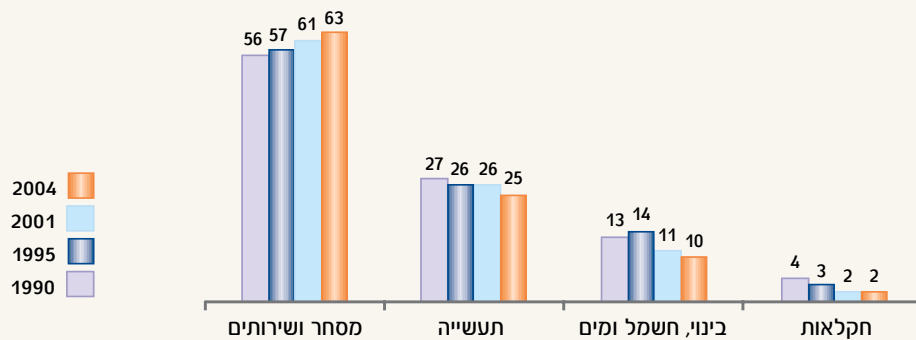

1.3 התוצר העסקי בענפי המשק

במהלך השנים 1995 ועד 2004 הובילה צמיחת ענפי המסחר והשירותים¹ את צמיחת התוצר העסקי, עם שיעור גידול מצטבר של כ- 45 אחוזים. צמיחת ענפי התעשייה, במהלך שנים אלו, הגיעה לשיעור גידול של כ- 22 אחוזים.

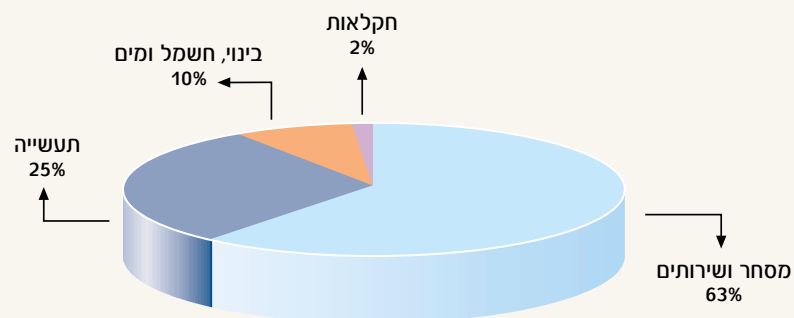
¹ ענפי המסחר והשירותים כוללים: מסחר, שירותי אוכל והארחות, תחבורה, אחסנה, תקשורת, שירותים פיננסיים, שירותים עסקיים ושירותים אישיים.

משקל מגזרי בתוצר העסקי (באחוזים)

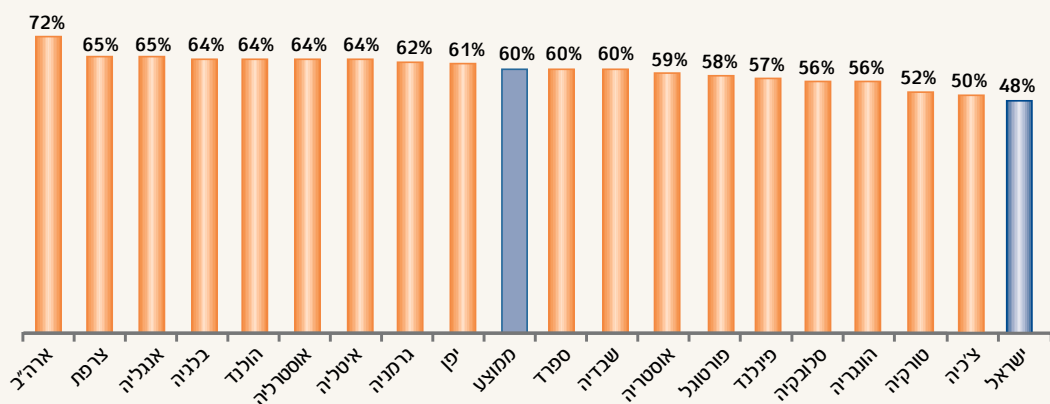

חלקם הגדול של ענפי המסחר והשירותים בתוצר משקף מגמה עולמית, כאשר חברות בענפי המסחר והשירותים מובילות את כלכלות העולם. תופעה זו מתרחבת נוכח התחזקות התעשיות הטכנולוגיות ומהמעבר של תעשיות עתירות כח האדם לייצר באזורים בהם העלויות נמוכות יותר.

התפלגות התוצר העסקי לפי ענפים 2004 (100% תוצר עסקי = 350 מיליארד ₪)

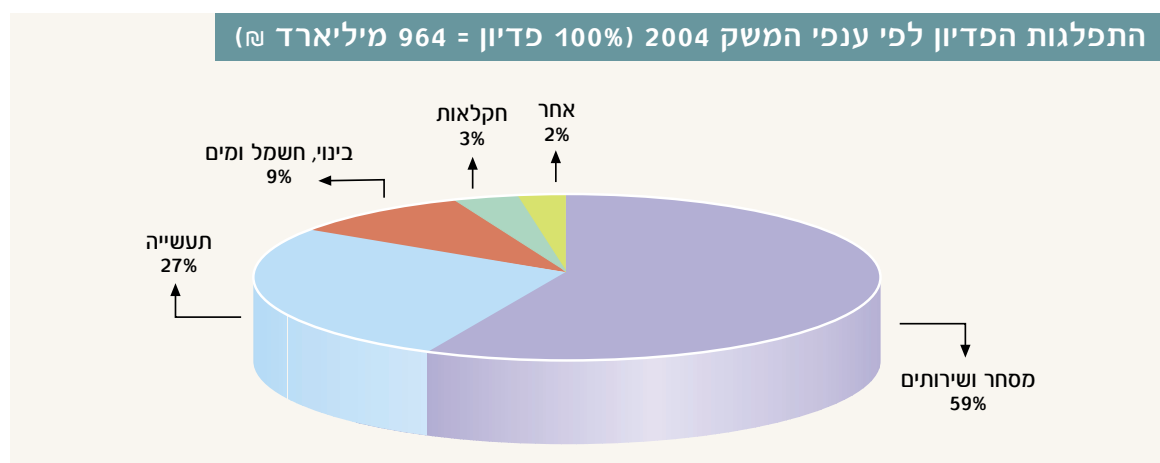
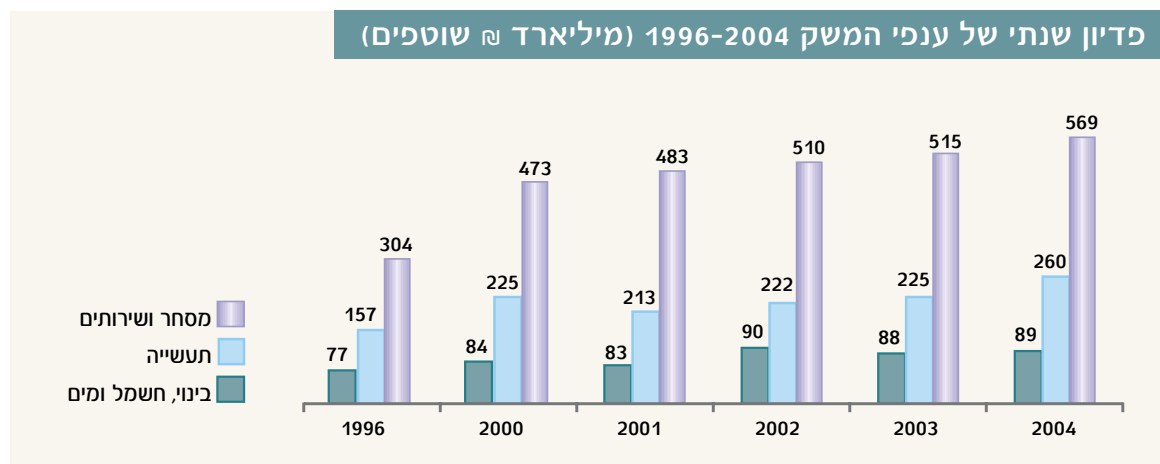
חלקם של ענפי המסחר והשירותים מהתוצר בניכוי שירותים ציבוריים, השוואה עולמית 2004

השוואת הנתונים מעידה כי לענפי המסחר והשירותים בישראל פוטנציאל צמיחה נרחב.

2.1 כדיון בענפי המשק

התפתחות הפדיון בענפי המסחר והשירותים בעשור האחרון משקפת בעיקר את מיצובה של ישראל במפת הסחר הבינלאומית כתוצאה מפתחת המשק לתחרות. שינוי זה הפך את המשק לרגיש יותר לשינויים במצב הכלכלי בעולם.

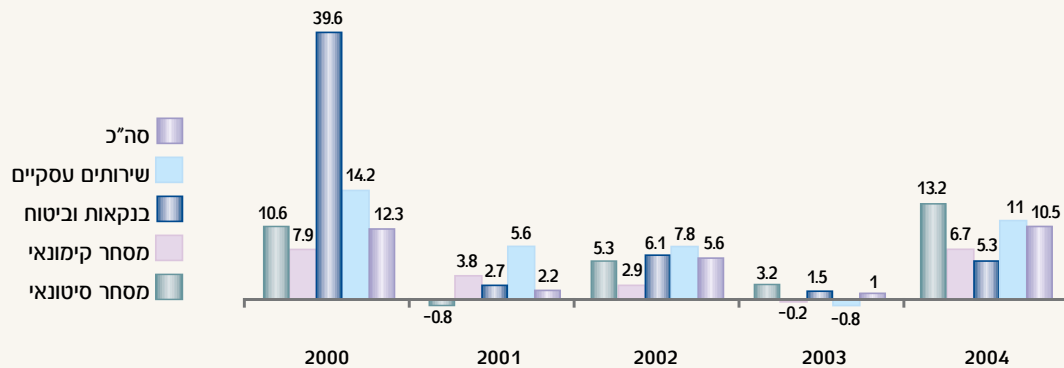
2.2 כדיון ענפי המסחר והשירותים*

במחצית השנייה של שנות ה-90 הואץ קצב התרחבות הפדיון של ענפי השירותים העסקיים, הכוללים גם את שירותי המחשוב. ענפים אלו מאופיינים בערך מוסף גבוה, והתפתחותם הושפעה מצמיחת ענפי הטכנולוגיה. כאמור, תרומתם של ענפי המסחר והשירותים לפדיון המשק נאמדת בכ- 60 אחוזים.

בשנת 2004 עלה הפדיון בענפי המסחר והשירותים בכ- 10.5 אחוזים לעומת שנת 2003.

* כולל שירותים אישיים.

שיעור השינוי בפדיון ענפי המסחר והשירותים 2000-2004

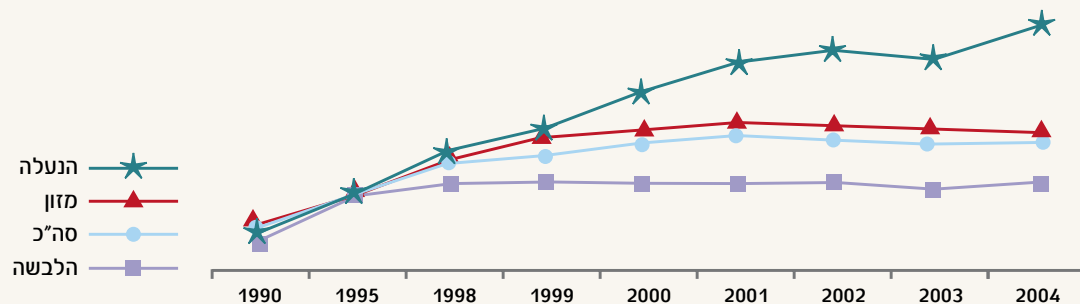

נתוני שנת 2004 משקפים עליה בעיקר בתחום המסחר הסיטונאי (13.2 אחוזים) ובתחום השירותים העסקיים (11 אחוזים). במחצית הראשונה של שנת 2005 ניכרת עליה של כ-13 אחוזים בפדיון המסחר והשירותים בתחשיב שנתי, כאשר עיקר הגידול נובע מענפי המסחר הסיטונאי והקימונאי.

2.3 רשתות שיווק

במהלך שנות ה-90 גדל משקלן של רשתות השיווק בפעילות במסחר הקמעונאי. עיקר פעילות השיווק התרכזת ברשתות השיווק המאורגנות שמוכרות מוצרי מזון, כלי בית, הלבשה, הנעלה ועוד. בשנים 2002 ו-2003 התרחבה התחרות בשוק רשתות המזון הלא מאורגנות הכוללת את רשתות השיווק הפרטיות המחזיקות נכון להיום, כ-32 אחוזים מהשוק.

הפדיון ברשתות השיווק ובחנויות הרשת (בסיס מחירים 1995)

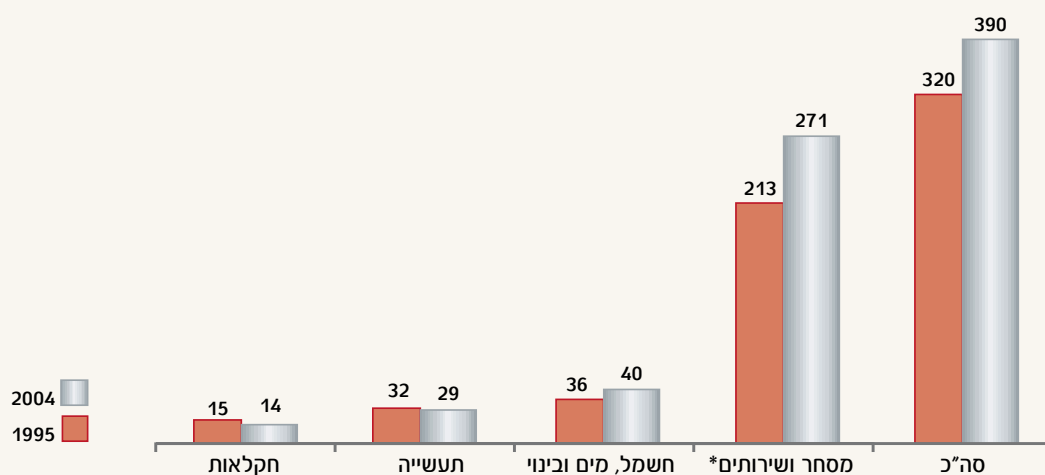

החל משנת 1980 צמחו מדדי המכירות ברשתות השיווק ובחנויות הרשת במאות אחוזים, עקב השינוי בהרגלי הצריכה במשק הישראלי, וביסוסו של השוק המאורגן בארץ בדומה לחו"ל. למרות כניסתם של המתחרים הפרטיים ניכרה בשנת 2004 עליה במכירות בתחומי כלי הבית בכ-20 אחוזים, הנעלה כ-22 אחוזים והלבשה כ-10 אחוזים. בתחום המזון לא חל גידול במכירות (בעיקר כתוצאה מכניסתם של המתחרים הפרטיים).

3.1 עוסקים

3.1.1 עוסקים בענפי המשק

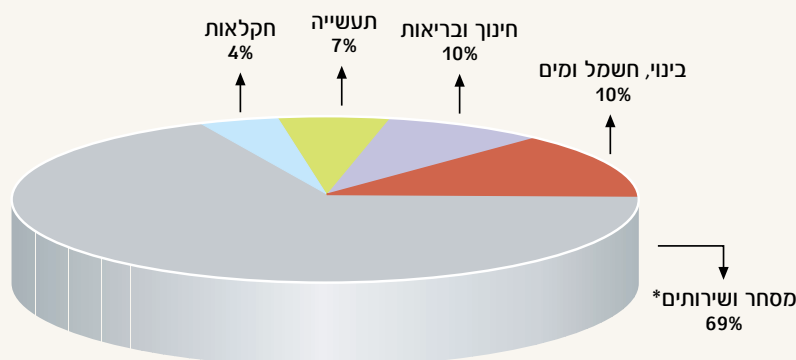
עוסקים בענפים נבחרים באלפים 1995-2004 (סה"כ עוסקים 390 אלף)

עוסקים הם כל מי שמוכרים מוצרים ונכסים או שנותנים שירותים ואינם כוללים בנקים וחברות ביטוח. בעשור האחרון גדל מספר העוסקים במשק בכ- 22 אחוזים כאשר מספר העוסקים בענפי המסחר והשירותים גדל בעשור האחרון ב- 27 אחוזים, וזאת בהשוואה לירידות בענפי התעשייה והחקלאות.

התרחבות העוסקים בענפי המסחר והשירותים נבעה מתהליך הגלובליזציה, שחשף חברות רבות לתחרות בחו"ל ולהזדמנויות הטמונות בתהליך זה. כמו כן, התרחבות זו נבעה מהצמיחה בשוק הטכנולוגיה בשנת 2000 שהביאה לגידול בצריכת המוצרים הנלווים, ובעיקר שירותים.

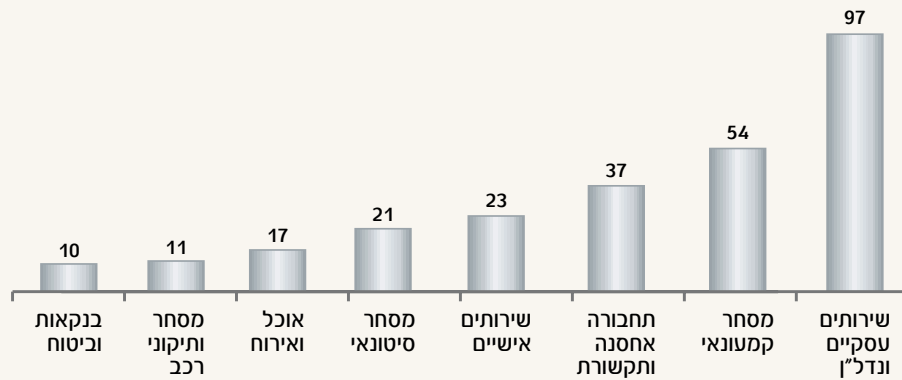
התפלגות העוסקים במגזרי המשק 2004

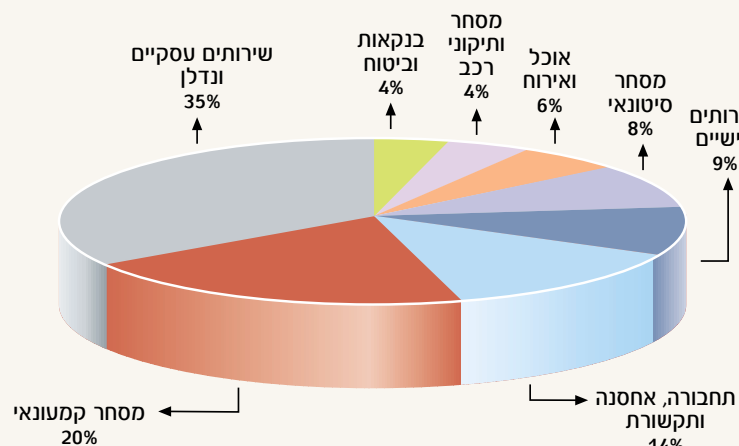
* כולל שירותים אישיים.

3.1.2 עוסקים בענפי המסחר והשירותים

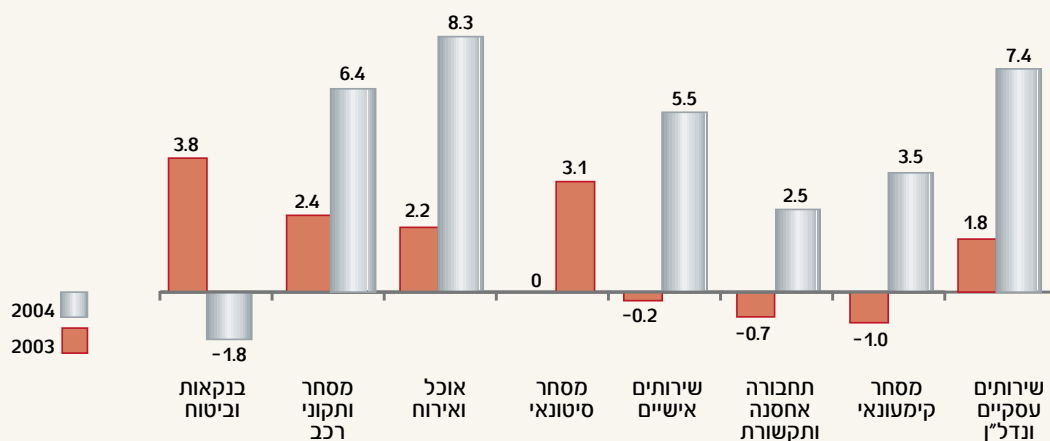
עוסקים בענפים נבחרים במסחר והשירותים 2004 (אלפים)

התפלגות העוסקים בענפי המסחר והשירותים 2004

שיעור השינוי השנתי במספר העוסקים 2003-2004

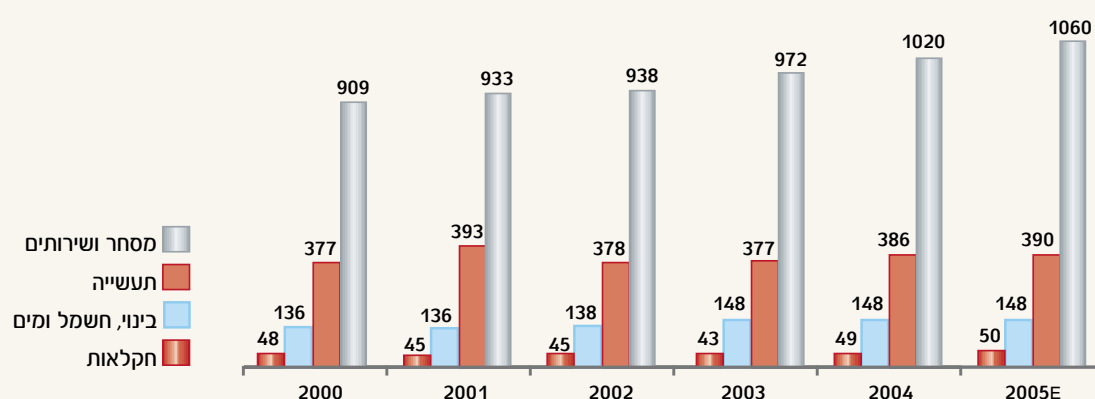

3.2 מועסקים

בשנת 2004 הגיע מספר המועסקים במשק ל- 2.4 מיליון.

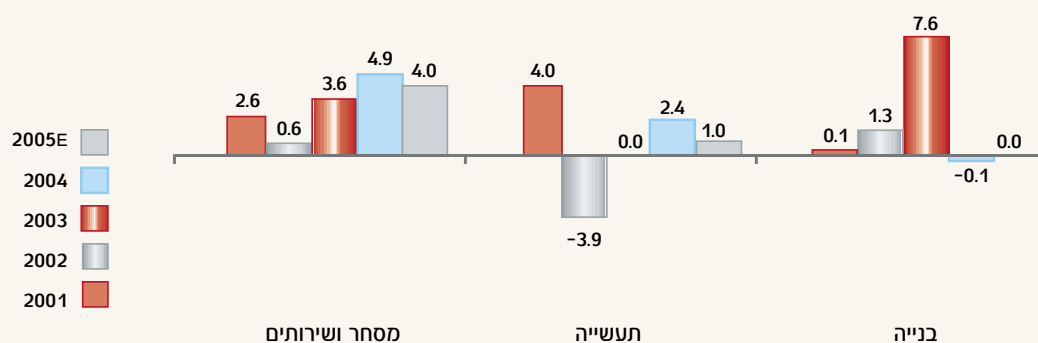
בשנה זו גדל מספר המועסקים כולל שכירים במשק בשיעור של 3 אחוזים, שהם כ- 71 אלף מועסקים. זאת בהשוואה לגידול של 46 אלף בשנת 2003 ו- 20 אלף מועסקים בשנת 2002. כאשר מרבית המועסקים נקלטו במגזר הציבורי ובתחום המסחר.

מספר המועסקים בענפי המשק 1999-2004 (אלפים)

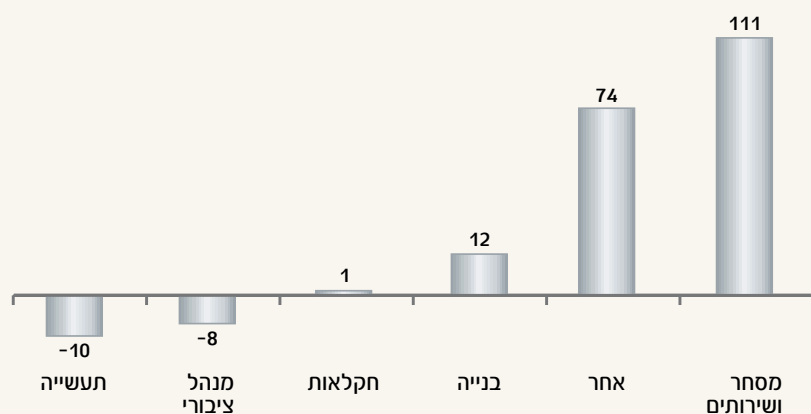
בשנת 2004 המשיכו ענפי המסחר והשירותים להוביל את התרחבות התעסוקה בסקטור העסקי, עם גידול של כ- 5 אחוזים במספר המועסקים לעומת ענף התעשייה בו שיעור המועסקים עלה ב- 2.4 אחוזים בלבד.

שיעור השינוי בהיקף התעסוקה בענפי המשק 2001 - 2004

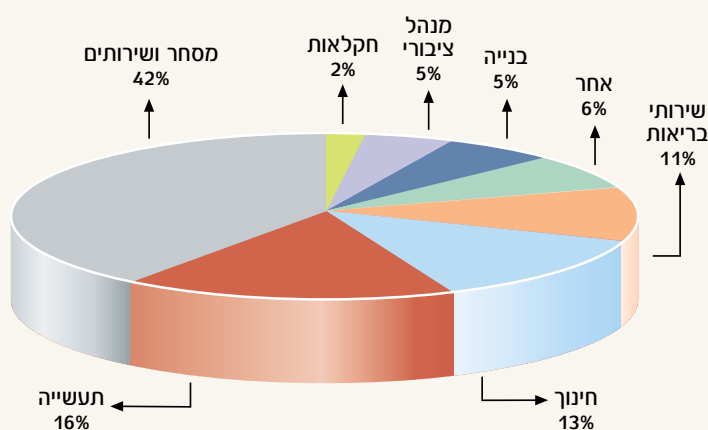
בעשור האחרון הרחיב מגזר המסחר והשירותים את מספר המועסקים, בעוד שענפי המשק המסורתיים: תעשייה, בנייה וחקלאות, צמצמו את היקפי התעסוקה שלהם, תוך קליטת עובדים זרים.

תוספת מצטברת של מועסקים בענפי המשק 2001-2004 (אלפים)

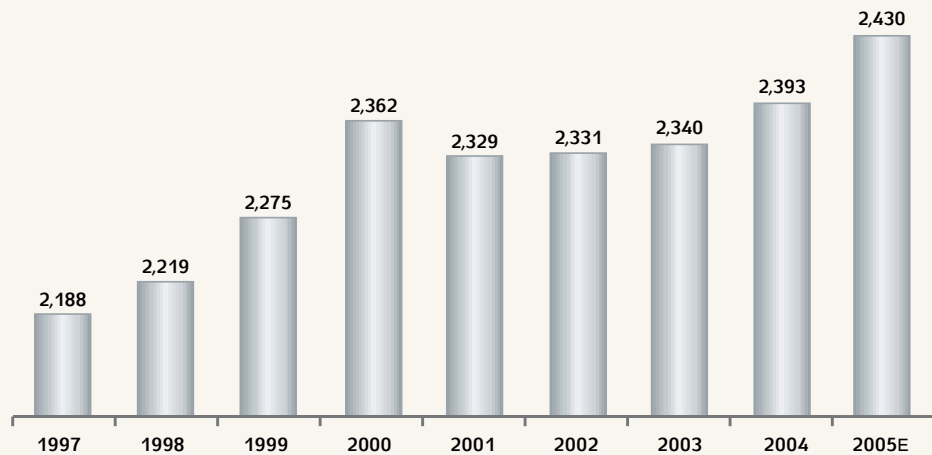
התרחבותה המהירה יחסית של התעסוקה בענפי המסחר והשירותים, הביאה לגידול חלקם של מספר המועסקים בענפים אלו, מ-36 אחוזים בשנת 1996 ל-42 אחוזים מכלל המועסקים בשנת 2004.

התפלגות המועסקים בין מגזרי המשק השונים 2004

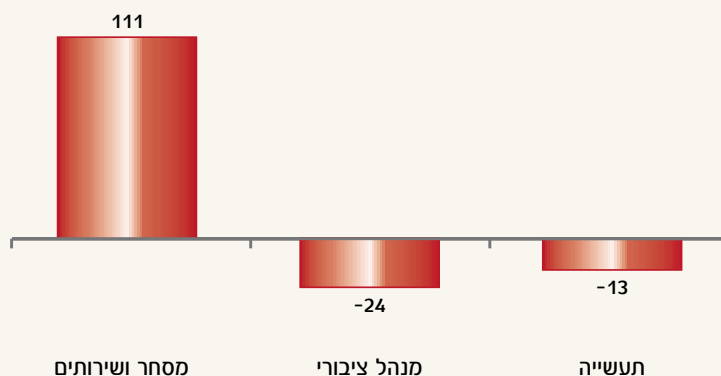
3.3 משרות שכיר²

משרות שכיר במשק (אלפים, עובדים ישראלים) 1997-2004

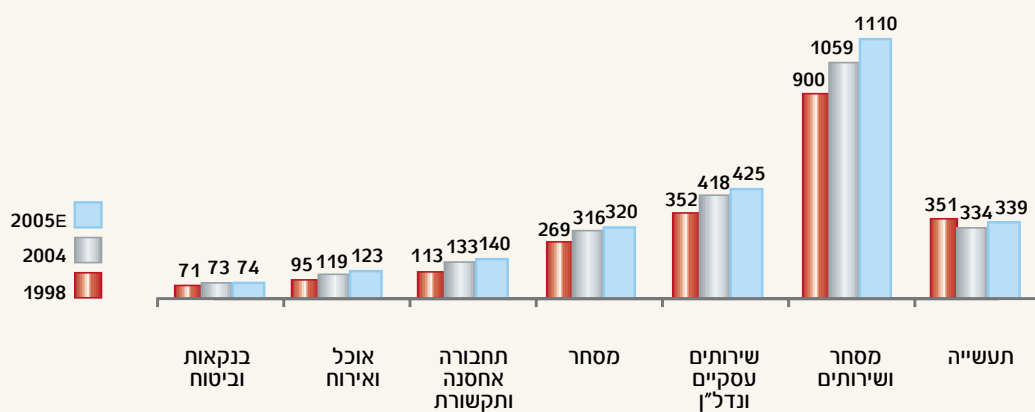
בשנים האחרונות (1998-2004) הוסיף מגזר ענפי המסחר והשירותים כ- 190 אלף משרות שכיר, וזאת לעומת ענף התעשייה בו צומצמו מספר משרות השכירים בתקופה המקבילה בכ- 26 אלף משרות. בחמשת החודשים הראשונים של 2005 נרשמה מגמה זהה כאשר נוספו 56 אלף משרות בענפי המסחר והשירותים, עליה של 5.5 אחוזים לעומת התקופה המקבילה אשתקד. מספר המשרות בענפים אלה הגיע בחודש מאי 2005 ל- 1.1 מיליון משרות. זאת לעומת ענף התעשייה, שרשם עליה של 2.4 אחוזים, תוספת של 7,800 משרות שכיר, והגיע ל- 339 אלף משרות.

השינוי בהיקף משרות השכיר בחמש השנים האחרונות 2000-2004 (באלפים)

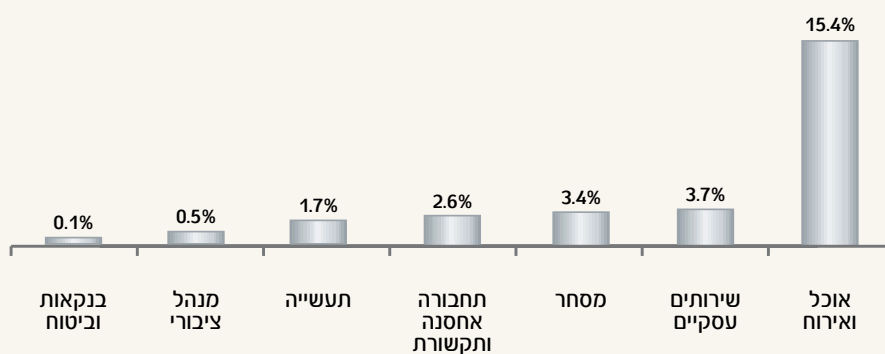

² משרות שכיר - מספר השכירים (קבועים וזמניים) המופיעים בגיליונות התשלומים של עסקים, אשר עבדו באותו חודש לפחות יום אחד. הנתונים מתייחסים למספר משרות שכיר לחודש שבעבורן שולם שכר באותו החודש.

משרות שכיר בענפי המסחר והשירותים 1998 - 2004

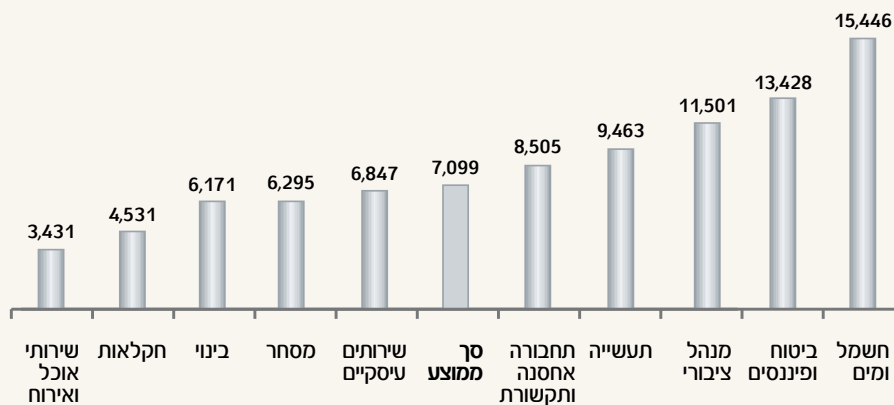
שיעור השינוי בהיקף משרות השכיר 2004

ההתאוששות הכלכלית והיציבות הביטחונית הביאו בשנת 2004 לגידול חד של כ- 15 אחוזים במספר משרות השכיר בענף האוכל והאירוח. גידול זה משקף עליה של כ- 45 אלף משרות בענפי המסחר והשירותים בהשוואה לשנת 2003.

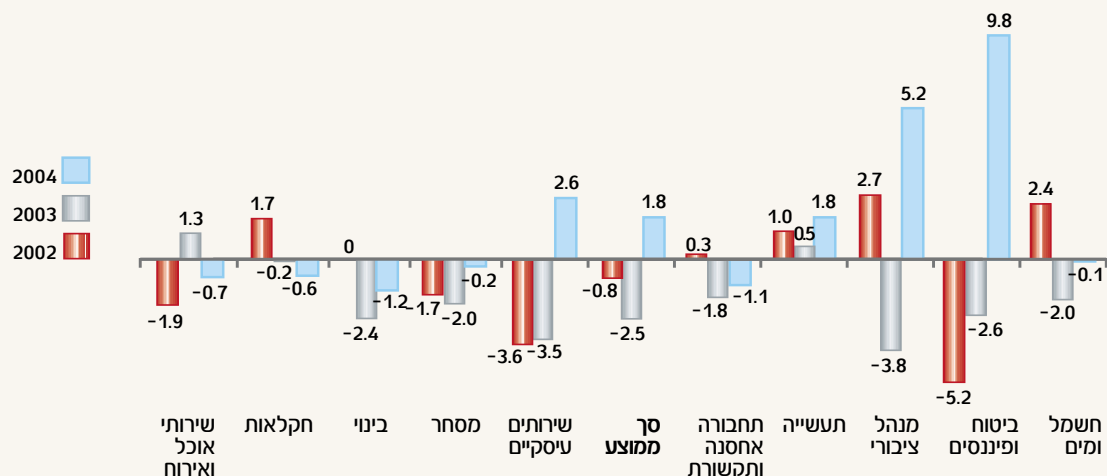
3.4 שכר

שכר חודשי ממוצע למשרת שכיר 2004 (בשקלים)

מהנתונים עולה כי השכר למשרת שכיר בחברת החשמל ובחברת מקורות הינו הגבוה ביותר במשק, (מעל 200 אחוזים מעל השכר הממוצע במשק). כמו כן, השכר במנהל הציבורי גבוה בכ- 62 אחוזים מהשכר הממוצע במשק. מאידך, השכר הממוצע בענפי המסחר והשירותים, המציעים כ- 44 אחוזים ממשרות השכיר במשק, נמוך מהשכר הממוצע במשק.

שיעור השינוי בשכר למשרת שכיר בענפי המשק 2002-2004 (אחוזים)

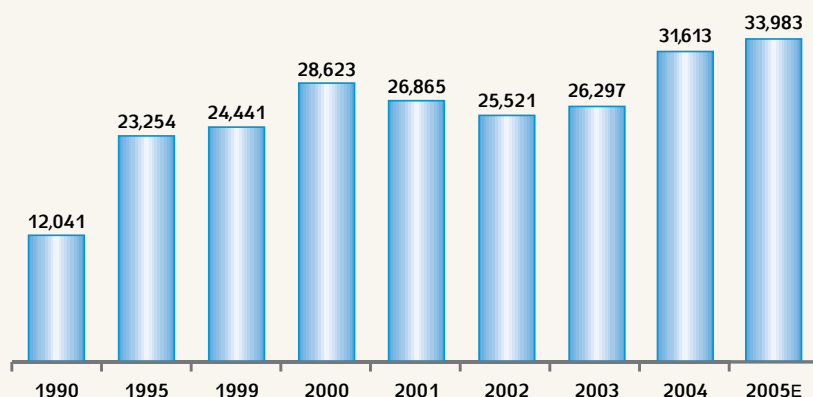

4.1 יבוא סחורות ושירותים

4.1.1 היקפי יבוא הסחורות

בתחילת שנות ה-90 נפתח המשק הישראלי לייבוא. כתוצאה מכך גדל היבוא עד שנת 2003 בלמעלה מפי 2. מגמה זו של השוואת תנאי הסחר בין ישראל לבין מדינות רבות בעולם מציבה את ישראל כשחקן מרכזי בכפר הגלובלי.

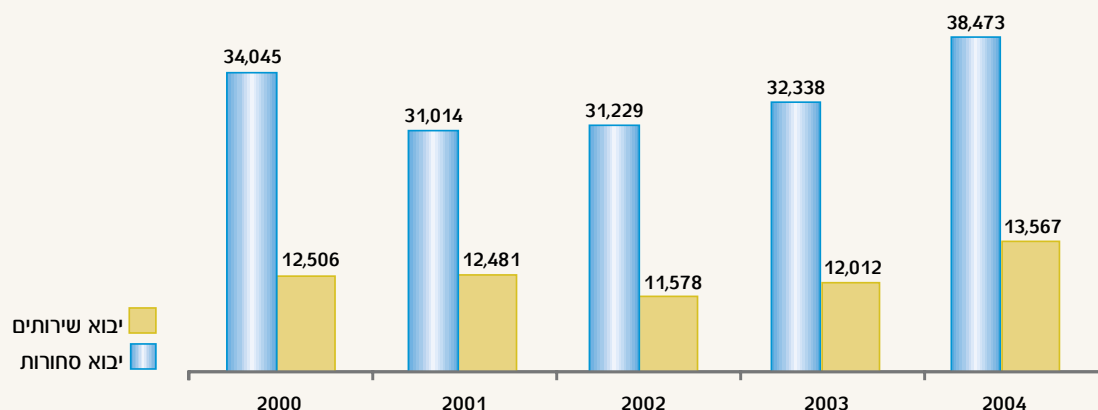
התפתחות היקפי יבוא הסחורות לישראל 1990-2004 (ללא אניות, מטוסים ויהלומים, מיליוני דולר)

בשנת 2001, נוכח המשבר בשוק ההי טק בעולם ונוכח המשבר הכלכלי העולמי, ירד היקף יבוא הסחורות ב-6 אחוזים. תופעה זו נמשכה אף בשנת 2002. לעומת זאת, בשנת 2003 חל שיפור בהיקפי היבוא והם רשמו עלייה של כ-3 אחוזים. שנת 2004, בה חל גידול חד של כ-20 אחוזים בהיקפי הסחר, שיקפה את חשיבותו של סחר החוץ לכלכלת ישראל הן מבחינת היצוא והן מבחינת היבוא.

4.1.2 התפלגות יבוא סחורות ושירותים

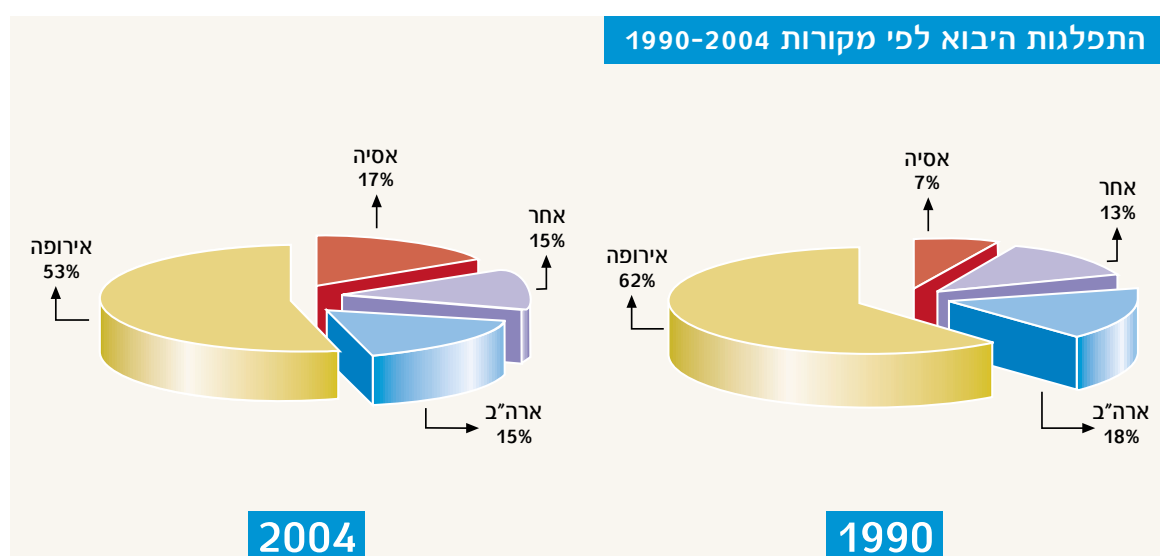
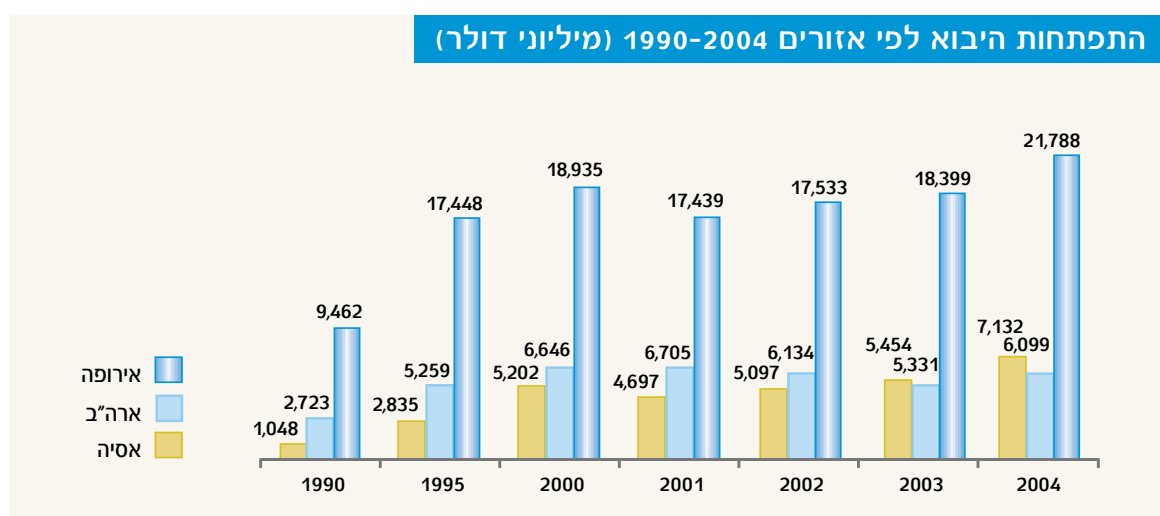
חלוקת היבוא לישראל על פי סחורות ושירותים 2000-2004 (ברוטו, מיליוני דולר)

בשנים 2001-2002 התאפיין היבוא לישראל בירידה שבאה לידי ביטוי הן ביבוא השירותים והן ביבוא הסחורות. יחד עם זאת, בעוד שיבוא הסחורות החל להתאושש כבר בשנת 2002, הרי שמגמת הירידה בהיקפי יבוא השירותים התהפכה רק בשנת 2003. ענף השירותים, הכולל שירותי הובלה ותחבורה, שירותי תיירות, ביטוח, מסחר, תעשייה ופנאי הינו אחד הענפים המתפתחים בשנים האחרונות והוא צפוי לגדול עוד יותר בשנים הבאות.

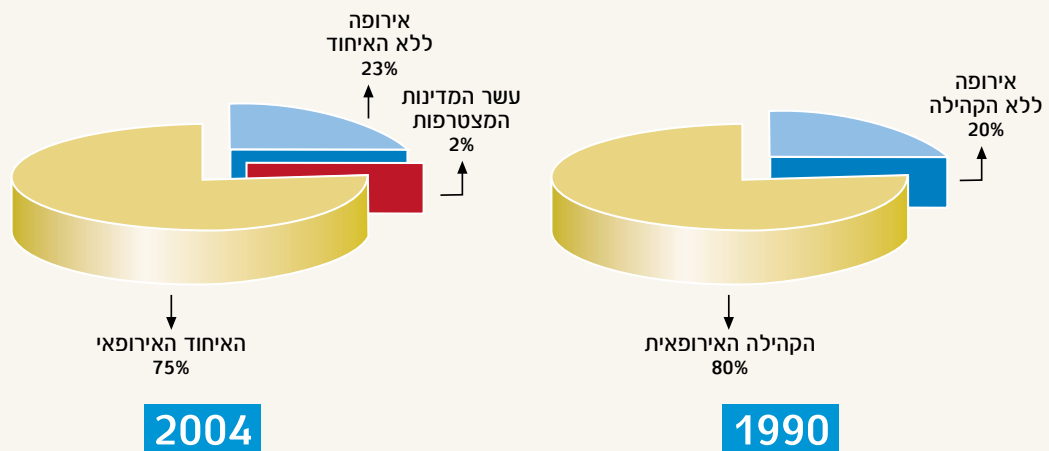
4.1.3 מקורות יבוא סחורות

הסרת החסמים על היבוא הביאה לשינויים בהרכב ארצות המקור ליבוא הסחורות.

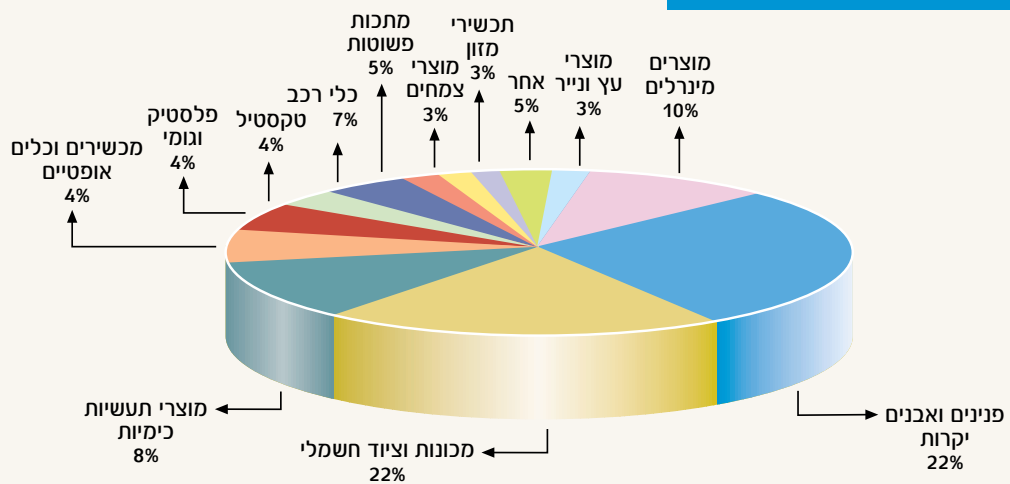

בשנים 1995-2000 בלט במיוחד היבוא מארצות המזרח. בשנים 2001 ו-2002, כתוצאה מהחרפת המיתון, קטנו היקפי היבוא ממרבית המדינות. בשנת 2003 עברו לראשונה היקפי היבוא מאסיה את אלו מארה"ב, ובשנת 2004 התחזקה מגמה זו.

התפלגות היבוא מאירופה 1990-2004

התפלגות מוצרי היבוא 2004

אירופה מהווה כ- 53 אחוזים מסך היבוא לישראל. חלקו של היבוא המגיע מארצות האיחוד האירופי הגיע ל- 75 אחוזים מכלל היבוא המגיע מאירופה. זאת בהשוואה ל- 80 אחוזים מהיבוא לישראל, שהגיע מארצות הקהילה האירופית בשנת 1990.

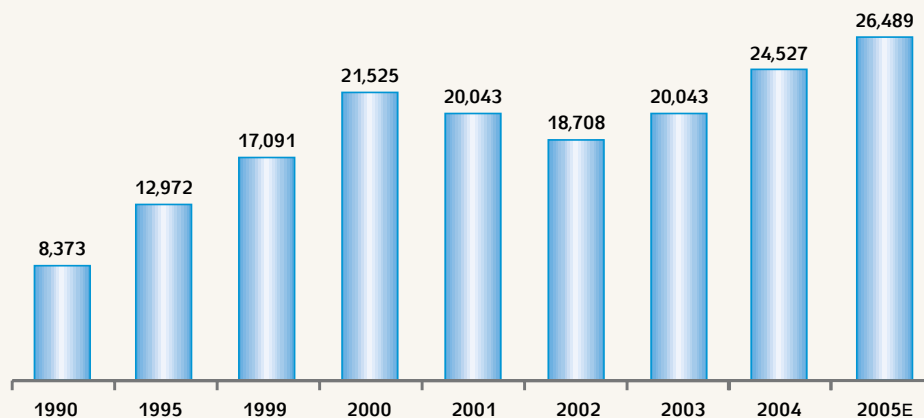
4.2 יצוא סחורות ושירותים

4.2.1 הקפי יצוא הסחורות

שנות ה-90 שיקפו את מגמת ההתרחבות של המשק הישראלי, אשר באה לידי ביטוי, בין השאר, גם בהגברת קצב היצוא של סחורות מישראל לחו"ל.

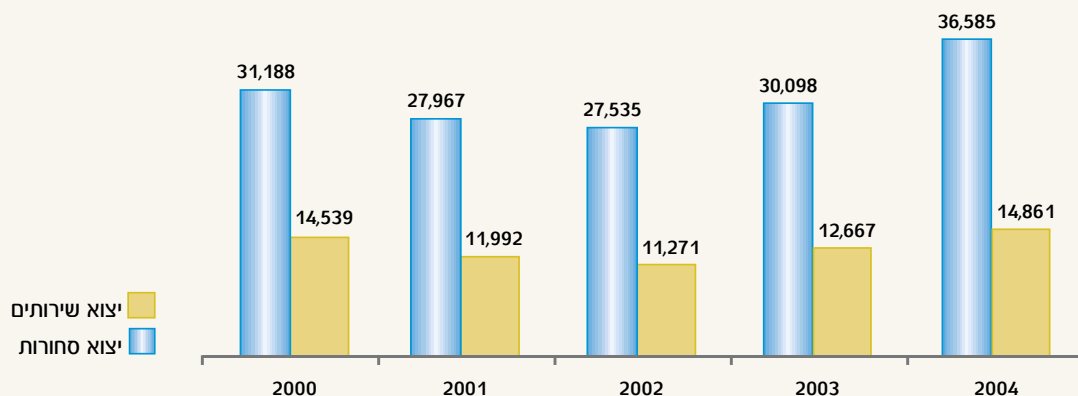
אולם, החל משנת 2001 ובעקבות המיתון העולמי בכלל ובתחום ההי סק בפרט, ירד היצוא הישראלי בהשוואה לשנה הקודמת. בשנת 2002 המשיכה הירידה ביצוא בשיעור של 6.6 אחוזים. בשנת 2003 עלה היצוא בשיעור של כ- 6.6 אחוזים ובשנת 2004 בכ- 22 אחוזים.

התפתחות היקפי יצוא הסחורות 1990-2004 (ללא אניות, מטוסים ויהלומים, מיליוני דולר)

4.2.2 התפלגות יצוא סחורות ושירותים

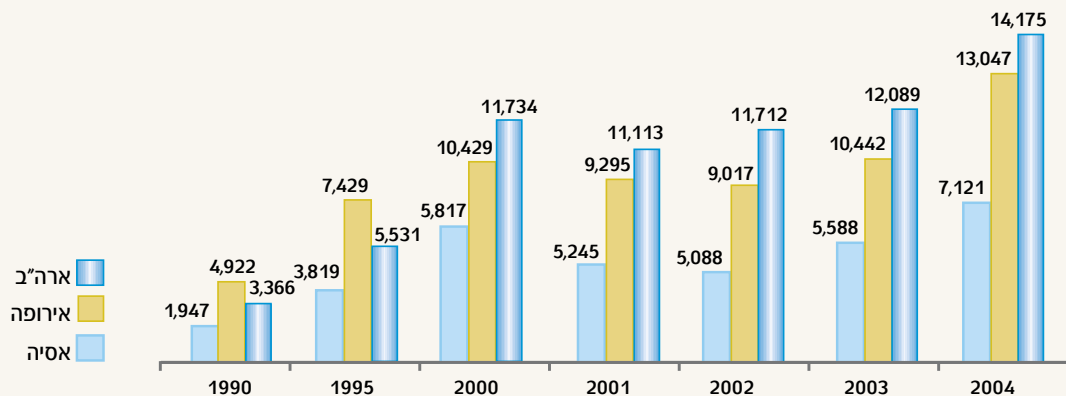
חלוקת היצוא על פי סחורות ושירותים 2000-2004 (ברוטו, מיליוני דולר)

4.2.3 ארצות היעד ליצוא סחורות

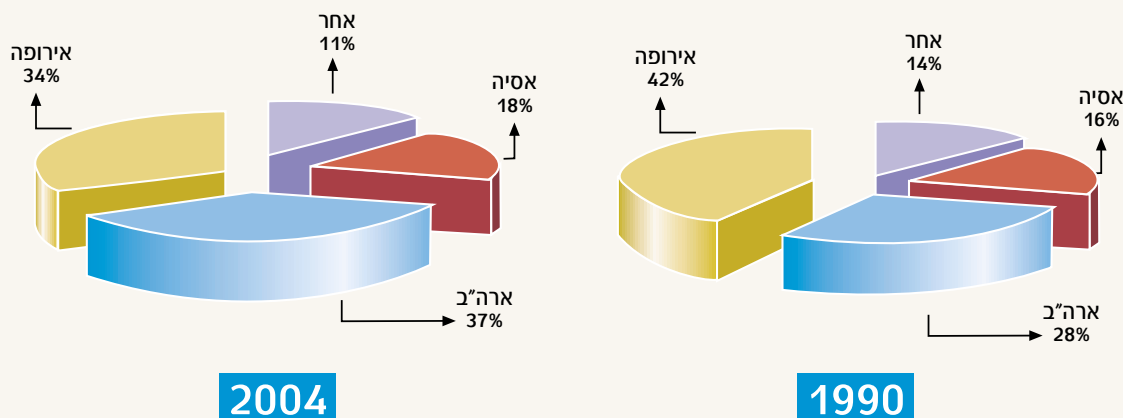
החל משנות ה-90 צמח היצוא הישראלי לארצות השונות באופן משמעותי. צמיחה זו בלטה במיוחד בכל הנוגע למסחר עם ארה"ב. בשנת 2001, כתוצאה מהמשבר העולמי, חלה ירידה בהיקפי היצוא ובשנת 2004 עם ההתאוששות העולמית, חלה עלייה בהיקפי היצוא, כאשר עלייה זו השתקפה במסחר עם כלל האזורים השונים.

התפתחות היצוא על פי אזורים 1990-2004 (מיליוני דולר)

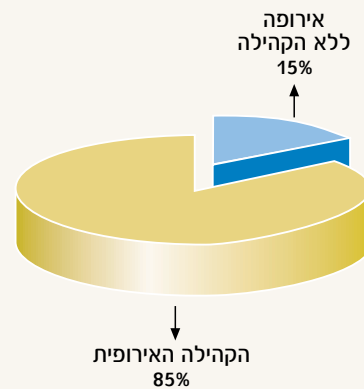
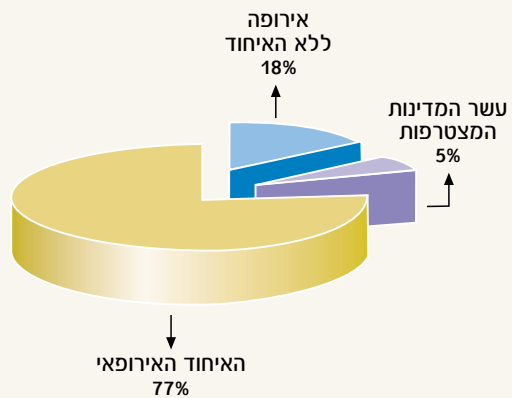
תמהיל ארצות היעד של היצוא הישראלי השתנה במהלך השנים. בעוד שבשנת 1990 נטלה אירופה חלק משמעותי עם 42 אחוזים מכלל היצוא, ואילו חלקה של ארה"ב הסתכם ב-28 אחוזים, בשנת 2004 השתנתה התמונה, חלקה של ארה"ב עומד כיום על 37 אחוזים ושל אירופה על 34 אחוזים.

התפלגות היצוא לפי ארצות 1990-2004

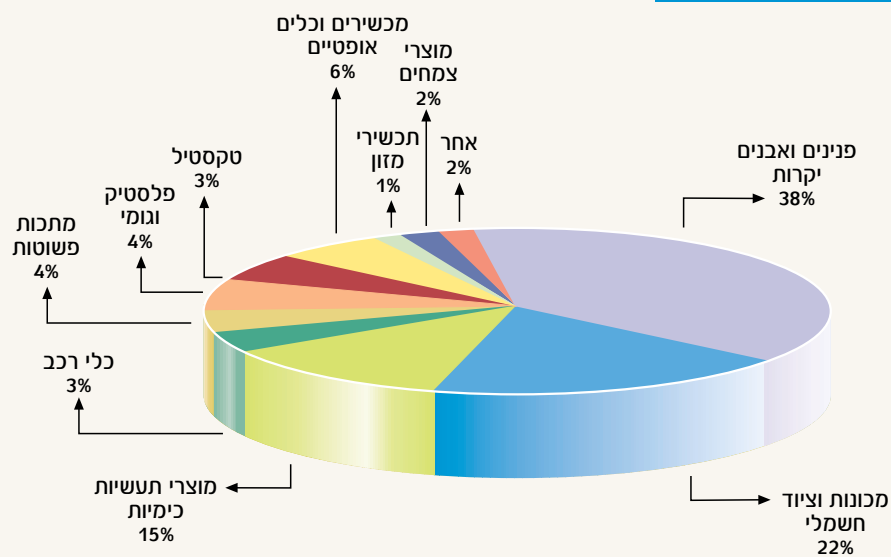

חלקו של האיחוד האירופאי ביצוא הישראלי לאירופה, הוא משמעותי, והיווה כ-82 אחוזים מכלל היצוא לאירופה בשנת 2004.

התפלגות היצוא מאירופה 1990-2004

התפלגות מוצרי היצוא 2004

איגוד לשכות המסחר
ארגון העסקים של ישראל

בית לשכת המסחר

רח' החשמונאים 84 ת"א
ת.ד. 20027 ת"א 61200

טל. 03-5631003/4
פקס. 03-5619025

www.chamber.org.il
chamber@chamber.org.il